

Ələkbər

SALAHZADƏ

QOBUSTAN

Ələkbər Salahzadə

2665574
Af-2665574

Qobustan

(poema)

Bakı

Şirvannəşr

2010

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Beynəlxalq Qızıl Priz laureatı (Madrid 2004)
Şirvannəşr, 79 (1489) 2010

Kitabın naşiri və redaktoru
Qəşəm İsabəyli

Ələkbər Salahzadə
Qobustan
(poema)
Bakı-Şirvannəşr-2010
80 səh.

83.3 Az (2)
Ə .....
054

© Ə.Salahzadə, 2010

Ünvan: Bakı-Az 1021, Badamdar şos. 77
Tel:492-92-27, 492-93-72, (050) 316-23-40

**... Vaxt bəlkə bir okeandı,
Yer də çıxmışdı üzünə;
nə zamandan görünmüşdü
o da Aytək Gün gözünə?**

...Bir göz Gündü yuxarıda,
toranlıqda bir göz Aydı;
bumbuz, bomboz sükut dolu Yer üzünə
havaxtdansa tamaşaydı.

Gün çıxanda
dan üzünə boyanırdı boz sükut;
üz qatından əriyirdi,
əyrilirdi buz sükut.
Altından dağ sıyrılırdı,
diş-diş qaya görünürdü.
Yerin donu açıldıqca
dondan-dona bürünürdü.
Sular süzülüb axırdı,
buz içindən yol açırdı.
Şır-şır səslər doğulurdu,

sükut sanki dil açırdı.
«Sükut» sözü yoxdu onda,
buz sükutun özü vardı.
Şırıl-şırıl səs doğulan,
bir söz belə var olmayan vaxtlardı!..
Nəsə vardı,
kimsə yoxdu,
Yer dolusu ağ yuxuydu...

Gün üstə gün,
ay üstə ay,
il üstə də il gəlirdi.

Qarın, buzun göz yaşları
cığır açıb yol gəlirdi.
Dalınca da
səslər düşür,
yan-yörəyə yayılırdı.

Yarananırdan uyuyanlar
yuxusundan ayılırdı.

Əridikcə, yeridikcə
buz düyünü açılırdı.
Gün baxırdı yuxarıdan –
Yerin eyni açılırdı...
Vaxt da gözə görünmədən
sutək axıb yeriyirdi.
Milyon illər işlənmişdi,
ta minillər əriyirdi...

●

...Xəyal belə
uçub yetməz
bir gözü Gün, bir gözü Ay o çağlara.

Kim dən səpirdi, kim
buz altından sıyrılan o dağlara?
Yuxarıdan

aşağıya
qalxıb gələn otlar nədən göyərirdi?
Kimdi o kim –
səpdiyi dən göyərirdi?

●

Oyanmışdı otlar çoxdan,
ağaclar da kök atmışdı.
Quşlar nədən quş olmuşdu,
daş üstdəmi kürt yatmışdı?
Heyvanları

sudan, lildən
quruya kim çıxarmışdı;
öz üstünə,
öz qəsdinə

ot özümü çağırmışdı?
Quruda yox,
bəs suda kim saxlamışdı balıqları?
Yəqin vardı
onlara da gün ağlayan xalıqları...

Yerə hakim, göyə hakim
kimdi o Kim?
Nə yamyaşıl bitirmişdi otları,
otlar üstə çağındaca gətirmişdi
adamları atlandırıran atları!..

Bəlkə bir vaxt şadara göy
qəfil hövsələnmışdi,
buludları yara-yara
yerə

nəsə ələnmişdi?

Torpağa düşənlərdən
çoxu birdən cücərmişdi!
Bəlkə Yer də özü boyda bir toxumdu
yer-yerdən cücərmişdi?..

Vaxt

hardan baş alıb gəlir,
harda yer tapıb qalır?
Buxarlanıb göyə çıxmır,
torpağamı hopub qalır?..
Gecə toran dar mağara,
gündüz ucsuz-bucaqsız bir ağ saraydı.
Bir göz Gündü yuxarıda,
bir göz Aydı...

...Arxeoloq – qoca alim,
yanında da
əllərinin biri fırça,
biri bıçaq neçə alim
yeri qazıb eşirdilər,
qayaların arasından
Qobustanın daş çağına
düşürdülər,
iynəylə gor qaza-qaza
iynəboyu
enə-enə
bıçaqları dirənirdi bir balığın gəmiyinə,
tükü tükdən seçə-seçə
gəmikdən vaz keçirdilər.
Yenə qazıb yeriməyə
ayrı bir yer seçirdilər,

elə bil ki o çağlara gündə işə gedirdilər,
layı layda, çağı çağda eşə-eşə
gedirdilər.

Yer altında qalan o çağ
həm yaxındı, həm də uzaq.
Bir bıçağın ucundaca
enə-enə gedirdilər,
tələsiyib çox dərinə gedirdilər,
gedib, gedib azırdılar,
qalxıb yenə ayrı yerdən düşürdülər,
qazırdılar, qazırdılar
minillərin qatlarını
iynəboyu-iynəboyu yara-yara
Qobustanın daş çağına düşürdülər,
qazıb, qazıb
layı layda, çağı çağda eşirdilər...

...İri-iri dolu daşlar,
qala-qala qayalardı.
Bəlkə bir dağ ətəyindən qopub gələn,
ayağında donub qalan qıyyalardı.
Yan-yörədə
axar sular çağlayırdı,
yayı sərin, qışı yaşıl saxlayırdı.
...Otlar tutub yerimişdi
döşləri, yamacları.
Torpağından, suyundan
yarımışdı ağacları.
Ormanında
ot yeyən, ət yeyən heyvanları;
bir-birinə həm qənim,
həm hayan heyranları...

Dəniz vardı burda, dəniz,
qayaların ayağını qıdıqlayıb yuyan kəniz!
Qu boyunlu qayıqlarla duşub gərək
girəydilər qılığına,
tutub yiyə duraydılar
löyün-löyün balığına.
Bu dəniz də
hər birinə
yerdən ruzu, göydən payı ..
Kök atmağa belə rahat
yer-yurd çətin tapılaydı!

Baxtlarımı gətirmişdi,
gəlib bura çıxmışdılar?
Bilənmi var hardaydılar,
hardan hara çıxmışdılar?..

Göydən Gündü isindirən
baxışıyla onları.
Yerdi,
salıb sınaıyrdı
enişiyələ-yoxuşuyla onları.
Bir qaladı hər qaya,
daşlardı yaraqları;
əkındə toxaları,
biçində oraqları...
Daşdı ovdaş,
qovdaş, oddaş.
Yuxuda da
əllərindən düşməzdi daş...

Bir gözdə ovçulardı,
bir gözdə balıqçılar.
Göldə-düzdə ovçulardı,
dənizdə balıqçılar.
Onlardı tor atan suya,
ov ovlayan, quş quşlayan;
işlərinə-güclərinə
Gündən erkən başlayan.
Bir ürəkdə bir canmışlar,
yoxmuş soyuq yadıqları.
Birlikdəymiş yaslıqları,
hamılıqmış şadlıqları.
Burda kələk kara gəlməz,
hiylə-filan işləməzmiş.
Kimsədən göz vurub kimsə
barmağını dişləməzmiş.

Yalan, riya yoxmuş burda,
yalaq, yaltaq tapılmazmış.
Haqqı yoxsa,
bir hazıra
şerik, ortaq tapılmazmış.
Birlikdəymiş birlikdə
ovda dirilikləri.
Arxadaca qalırmış
az-çox gerilikləri.
Bəbirlərlə diş-dişə,
pələnglərlə döş-döşə
ov üstə çox girərləmiş
əlbəyaxa döyüşə.
Şir həslərmış
bir qoçağı
ova sahib çıxanda.
Daşın suyu süzülərmış
ovuclayıb sıxanda...

...Yaylı-oxlu ovçular
sağda,
solda,
arxada –
yuxarıdan
bir ilxı gur axıda-axıda.
Başlarına üç yandan
ox dalınca ox yağır.
Yaxalanan bir ilxı
enir
üzü aşığı.
Ərşə qalxan səslərin
altında qovhaqovdu;
ovdu bu, hələm-hələm
ələ düşməyən ovdu!
Sarıb sıxır ilxını

Əf - 266534

yarılmaz ox hasarı.
Dözməyib gurun biri
atılır oxa sarı.
Oxlanan qaşqasından
qan fişqırır daşlara.
Kimdi bənd olan indi
gözündəki yaşlara!
Üç yandan sıxıldıqca
daralır ox hasarı.
Qovulur, yaxınlaşır
ilxı uçruma sarı.
Yenidən çaşqın gurlar
iti oxa tuş gəlir,
üstlərinə üç səmtdən
toxmaq gəlir, daş gəlir.
Dırnaqları altda yer
toz-duman olub qalxır.
Uçrumun qırağında

yaytək yığılır ilxı.
İrəli cummaq ölüm,
dönmək də olmur geri.
Dözməyib
yuxarıdan
atılır gurun biri!
Açılır birdən-birə
sanki bəndin qabağı.
Gurların göydən gəlir
yerə
başı,
ayağı...

Bir qırağa atılmışdı
gur soyan daş bıçaqlar.
Qaya üstə günlərlə
gur yanmışdı ocaqlar...

Uzaq yaxın Ulu ustad,
bu torpaqda
əllərinin izi qalan bəlkə elə ilk istedad!
Ürəyindən damar-damar,
cizgi-cizgi köç qayada.
«Maral»ına yar olmaqdan
yarımışdı qoç qaya da!
Onda
    indi yoxa çıxan
gura da gün ağlayan o.
...Yaxalayıb o vaxt şiri
burda əsir saxlayan o.
Bir qayanı tutub qalıb;
öküzə bax, nə diridi!
Bir də gördün böyürtüylə

qopub qayadan
    yeridi!..
«At»larıyla bu qayanı
Vaxt taxtına mindirən o.
Bir qayığın qaşqasına
göydən «Günəş» endirən o.
Vaxt üzünə qabarıbdı
daşa batan bu rəsmlər.
Daş dirildən sehrbazlar
kimlər imiş,
    gören,
    kimlər?
Qayaların köksü üstə
qalxıb-enib tişələri.
Cizgi-cizgi yeriməkmiş,
yol gəlməkmiş peşələri...

Qüdrət ilə

minilləri

aşib gəlmiş Sənət, Sənət!

Çox uzaqdan sızan soraq,

daşdan keçən sənəd –

Sənət!..

Bu daş

Səs dolu yaddaş!

Yağış, dolu altında

təbli daşdı Təbil daş.

Toxunanda diksinir,

dirilir elə bil daş.

Dindirən kimi dinir,

döysən, haray qoparrır.

Fikri-xəyalı alıb

hara desən aparır...

Bir kəlmə söz yox üstə,

bu qaya – səs yatağı.

Dindirib dirilməyə

hamıya bəs yatağı...

Qayığa bax,

qarğı-qamış qabırğalı qayığa!

Balıqçılar tezdən alıb yedəyinə

sürütləyir dalğa döyən qayalığa.

Dördü-beşi yan-yanaşı

qayalardan düşürürlər boş təknəni;

indən belə su olacaq ilk beşiyi, son

məskəni.

Kim istəməz

bu qayıq da boş gedəndə dolu gəlsin?!

Gündə belə yola çıxsın,
elə gündə dolu gəlsin!
...Tamaşaya toplaşanlar təpə üstdə,
qarğı qayıq yırğalanır,

tir-tir əsir ləpə üstdə.

Şir biləkli balıqçılar avarları işə salır,
qarğı kimi gücmü alır qayıq sudan –
sanki birdən qanad çalır?

Bir qu kimi süzüb gedir,

su üzündə avarsız da öz-özünə

üzüb gedir.

Qayalıqdan

aram-aram aralanan bu qayığın

burnu üstdə «günəş»ə bax,

balıqçılar qayıdanbaş

ona baxıb sahil sarı səmt alacaq!

Bu, qayığın ilk ovudu,

nə düşəcək görən tora?

Görünməyib

bircə balıq

özü gəlib girə tora...

Cinmi,

çən-çisəkmi tuturdu?

Gün tutulurdu hərdən,

Ay tutulurdu.

Döyüldükcə

bir daşa toy tutulurdu.

Yenəmi üz çevirmişdi

onlardan Gün arxaları?

Təbil daşdan fişqırırdı

qaranlıqda qorxuları...

...Gün üzündən yavaş-yavaş
çəkildikcə qara pərdə
nida-nida alxışları
ucalırdı göyə

yardən.

Çalınırdı bu daş təbil,
tonqallar da qalanırdı.
Yallıları bir qayanın
dövrəsinə dolanırdı...

Dolanırdı,

Gün batırdı, Ay çıxırdı,
dolanırdı.

Gün gün üstə,
ay ay üstə,
il il üstə qalanırdı.
Qayalardan dəniz ildə

bir az aralanırdı,
çəkildiği yerlərdəncə
yol yola calanırdı.
Təbil daşsa
hələ də gur çalınırdı...

Onlar yerdə nə çəkirdi,
onda yaxşı-yaman nə gün görürdü –
göydən bir Ay,
bir də elə Gün görürdü...

...Qayalardan üzüldükcə
dəniz aralanırdı.
Qayım torlar hörülürdü,
Sahilində
neçə-neçə iri qayıq sıralanırdı.

Bir-bir suya salınırdı,
elə bil ki,
dəniz beşikdi, nənniydi,
yola hazır qayıqların
atıb-tutan miniydi.

Dəniz sanki tora salıb
onları nə aparırdı!

Uzaqlara,
balıqların bol yerinə aparırdı.

Hər dən

birdən qabarırdı,

qayıqları

alıb dalğa yallarına

allı-güllü,

ot-örüşlü sahillərə çıxarırdı.

Yaşıl çöllər, ormanlıqlar

gəl-gəl, deyib çağırırdı.

Balığınadadandırıb
onları çəkirdi dəniz,
yaxınlara, uzaqlara aparırdı.
Qalaları-qayalardan
bir az, bir az qoparırdı...

Minillərin axarında
artır, çoxalırdılar.

Bu qayalar arasında
yaytək sıxılırdılar.

Açılırdı əlləri,

uzağa uzanırdı;

ayaqları altında

yaşıl yer qazanırdı.

Ovları qıtlaşsa da

ta itiydi oxları.

Get-gedə uzaqlarda
var olurdu yoxları...
İzlərə, ciğirlərə
düşüb yeriirdilər.
Örüş gəzir, ov arayır,
tapıb yarırdılar.
Arada yedəyinə
alsa da uzaq yollar
yurddan-yuvadan qopan
kim sayırdı onları?
Birdən təpələr üstdə
tüstülənən tonqallar
təbil daşın başına
toplayırdı onları...

●
Su dalınca ot gedirdi,
ot dalınca – atları,
at belində – özləri.
Gördükləri yerlər boyda
aralanır, açılırdı gözləri...

●
...Yaxınlıqda
səbrini yırtıb
nərə təpə-təpə
upuzun div yuxusundan
gözünü açdı
təpəgöz tək uyuyub yatmış təpə!
Od-alov püskürə-püskürə,
gözü

kəlləsindən pırtlayıb çıxdı.

Qanlı göz yaşları
qaynar zığ-palçıqdı,
axdı, axdı,
ot – pencəri dağladıqca
yan-yörəyə yol açdı,
əl-qol açdı.
Axıb gedən qolları
ağacı-kolu, otu-pencəri ayaqladı.
Tüstüsü, buxarı
boy-boy qalxdı yuxarı,
az qala buludları haqladı.
Aşıb-daşan qaynar seli
sanki timsah göz yaşdı.
Axdı, axdı,
bir də qayalara dirənəndə
səngidi, yavaşdı.
Qaynar horrası altda
daş itdi, qaya qaldı.

Palçığı-zığıyla
çapalaya-çapalaya qaldı...
Nərəsinin titrətdiyi dağ-daş səksəndi,
nəfəsinin yaladığı yal-yamac pörtüdü.
SANKİ QALIN PƏRDƏ ÇƏKİB
YAŞIL BİR DÖVRANIN
ÜSTÜNÜ ÖRTDÜ...

Gecələr Ay boylanırdı,
gündüzlər Gün göz qoyurdu:
Otlar solub-saraldıqca
atlar, gurlar buralardan soyuyurdu...

●

Qavaldaş!
Hər səsi-sədanı canına çəkdikcə dolan
daş,
dindirən olmasa
özünə qapılıb qalan daş,
qifil daş!
Bir sirtək açıl, daş,
O uzaq çağlardan çağla, daş.
Din, danış,
sən sussan, dinərmi ayrı daş?
Bir dil aç – yarı, daş,
yarı səs-sədasan, yarı daş.
Göydənmi enmisən,
burada nə görüb bir daşa dönmüsən?
Canlanıb dinsənə,

sinəsi dopdolu
ozana dönsənə
qəfil, daş.
Susursan,
susursan,
qifil ki, qifil daş...
Sən qapılıb özünə qifiltək,
biz qalaq qafil, daş!

●

...İmperator Domisian əyyamında
Maksim adlı legionerin
buralara sürüdüüyü bir dəstəydi,
nə zamandı yol üstəydi.
Bu qayalar arasında nə itirib,
görəsən nə gəzirdilər?
Yoxsa çaşılıb

zəncirlənmiş Prometeydən

buralarda bir nişanə gəzirdilər?

Bəlkə onlar yürüşlərdən bezə-bezə
haqq yoluna düşüb gələn doğrulardı –
dürüslərdir?

Yox, o vaxtlar

Qobustana ilk yol açan turistlərdi!

Bəlkə, bəlkə yollar boyu döyüşərək
vurmuşdular, yıxmışdılar,

aza-aza

sonra gəlib buralara çıxmışdılar?

Nə zamansa

daşa dönmüş bir ölkəni

tapmışdılar?

Sələfləri bu ölkəni nə vaxtlarsa

bəlkə çalib-çapmışdılar?

...Bir dövrandan

vaxt qarışıq xarabalıq;

qayalarda batıb qalıb hətta qayıq,

hətta balıq;

sanki şirlər, gurlar canlı,

marallar da dipdiriydi.

Ömrün-günün faniliyi haqda burda
düşünməyin nə yeriydi!..

Baxıb palçıq vulkanların nərəsindən
tir-tir əsən qayaların çatlarına

Vezuvinin dağıtdığı Pompey düşdü
yadlarına.

...Bir qayanın sinəsini oya-oya

«avtoqraf – yazı» qoyub getmişdilər.

Kim nə bilir,

bəlkə elə buraları nişanlayıb

getmişdilər?..

•

Yüzillərin altdan qopub
eridikcə ay sütunu, il sütunu
dalğa-dalğa gəlib keçir,
vaxt örtürdü vaxt üstünü...

•

...Göy üzündə yanır-sönür
şimşək şaxı,
şaqquldayan, guruldayan şadaradan
yağış yağır.
Şıdırığı yağır yağış,
şallaqlayır qayaları,
çalır, çalır,
oxu altda çox saxlayır qayaları.

Təbil daşdı ortadakı solo qaya;
səs çiləyir
sağa qaya, sola qaya.
Yağış yağır,
Təbil daşın sədasına
oyanan yox.
Yağış çalır qayaları,
divanətək yel oynayır.
Yel oynayır,
topa-topa ot yellənir,
bir kol altda ləçək-ləçək gül oynayır.
Yorğun yağış heydən düşür,
yağmağına ara verir.
Quruduqca ayaq üstde
meydanını qara verir...

Neçə gündü,
gecə nə Ay, gündüz nə Gün
görünürdü.
Göy ovulub töküldükcə
yer ağ kürkə bürünürdü...

...Arxeoloq – qoca alim,
yanında da
əllərinin biri fırça,
biri bıçaq neçə alim
minillərin vaxt qatını eşirdilər,
iynəboyu-iynəboyu yara-yara
Qobustanın daş çağına düşürdülər,
qaza qaza
layı layda,
çağı çağda eşirdilər...

Böyükdaşdı,
Kiçikdaşdı,
Cingirdağdı;
elə bil ki, hər üçü də
gur-gur yanan ocaq üstdə
daşıb
dənizə aşmış nəhəng bir tiyan altıda
ayaqları yana qaçmış sacayaqdı.
Ocaqlar gur yanıb buralarda,
uzaq çağlar çağlayıb.
O çağlardan soraqları
bu qayalar saxlayıb.

Qobustan, Qobustan,
qayalar səltənəti!
Ortada bir Təbil daş var,

sağda nədi,
solda nədi? –

Qayalar!
Arxa-arxaya,
yaxın,
bir-birinə hayan,
bir-birindən arxayın.

Bu qaya ilandımı,
bu qaya quşa bənzər.
Daş var sanki göydən düşüb,
daş var elə daşa bənzər.
Gəndə də oyuq-oyuq
qayadan çox qaya var;
Şonqardağ, Şıxqaya var.
Yan-yörədə
yarğan-yarğan, yorğun-argın qobular –

susuz qalib
çat-çat olmuş uzun-uzun boş

qablar.
Təpələrdən bir boy uca
Torağay,
Şonqar,
Kərkəs;

başlarına nə vaxt qonub bu adlar –
bilmir hələ də bir kəs!..

Təpəgöztək marıqdadı
gəndə palçıq vulkanları;
gözü yumuq,
gözü açıq vulkanları.
Cadar, çat-çat bu torpaqda
düyün-düyün seyr-sirr.

Yolu-izi vaxt altında
azıb qalmış ocaq, pir...
Onda ovdan yorğun-argın qayıdan

qədim ovçuların yanğısını soyudan
ovdanlar,
sısqə suyu hələ də ot, ağac ovudanlar.
Qobustanda
uzaq, ulu dövrənlərin hər qayada
çökən izi.
Bəlkə hansı sehlərsə
daşə dönmiş ölkə özü...

Gündə bir az sına-sına
qışdı, yetir indi burda.
Bir çobanla arxeoloq
rastlaşılər yenə burda.
Deyib-gülür, danışırlər,
arada alim ərkyana
burda qoyun otarmağı
yenə irad tutur ona.

– Mən fermada bir çobanam,
işim budu, görəmə gərəək.
Ağa deyir: sür dəreyə,
çərəmə nədi, sürəmə gərəək...
Otuz ildi, burda keçib
ömrümün hər yazı-qışı.
Çoxdan mənə doğma olub
bu dağ-daşın hər qarışı.
Sürüdü də, otarmışam,
günaha ki batmamışam!
Gürzə görüb,
götürüb mən
burdan bir daş atmamışam.
Bundan danış,
bu çöl-düzün vurğunları, heyranları
gəlib keçdi,
uf demədən
qırıb-çatdı ceyranları...

Susur, dinmir Arxeoloq,
deyiləsi sözü həm çox, həm də yox...
Amma çoban danışdıqca
altdan-altdan süzür onu.
Görür, duyur, bu yerlərə
az-çox bələd olduğunu...

«Bir qaya da var o yanda,
dilə gəlir toxunanda».
Tez ayağa durur çoban,
ətrafına göz gəzdirir,
aparıb həmin qayanın
yerini ona göstərir.
Hər əlinə bir daş alıb
bu qayanı təbil kimi çalır çoban.
Çala-çala
sanki vəcdə gəlir çoban.
Çaldıqca da

səs səsə verir qayalar.
Hardan gəlir bu sədalar,
hardan qopur bu qiyyalar?
Dinlədikcə arxeoloq
elə bil ki ovsunlanır.
O hardadı,
o özünü harda sanır?

Çoban çalır,
xəyal onu
sanki yerdən, göydən alır;
hardaydı o,
hara salır?
Birdən ona elə gəlir
yan-yöredə
yer-yerdən daşlar dikəlir,
ovdanlardan su fişqırır,
qayalardan qopub bir-bir

ceyran-cüyür suya gəlir.
Pələngə bax,
hardan çıxıb cumur gura?
Bu adamlar hardaydılar,
bir maralı parçalayan şiri görüb
başılovlu haya gəlir?
Qiyamətmi qopur burda?
O qayanın, bu qayanın arasından
nə çox çıxıb yüyürəni;
nə cavanı,
nə ahılı saya gəlir.
Hərəsinin bir əlində daşdan xəncər,
bir əlində paya gəlir.
Kimdi ona yaxınlaşan,
elə bilir üstünə bir qaya gəlir!
Qaya adam çataçatda,
birdən-birə bayılan o.
...Çalmağına ara verib

yanına cuman çobanın
qollarında ayılan o...
Nə qəribə aləmdəydi,
gözlərini hardan açır arxeoloq?
Qanadı yox,
amma uçur arxeoloq...

«...Zaman-zaman Qobustana
bəlkə bir gələn olmayıb?
Görən, gözdən nə gizləyib,
yerini bilən olmayıb?
Min illəri yara-yara
nə əvvəllər, nə sonralar
axı niyə bir yazıya
düşməyib qalıb buralar?
Bəlkə yağı yürüşləri
aramsız girib araya,

məkan tək qopub qalıb
zamanlardan

bu daş-qaya?..

Mədəində Xaqanini
xarabalar kövrəldəndə
Nizaminin xəyalını
bisütunlar çəkdi gendə.
Füzulinin Kərbəlada
buralardan nə xəbəri –
yoxsa Qeysin səhra deyil,
Cingirdağ olardı yeri...
Buralarda heyvanlardan,
quşlardan da nə ki vardı
qayalardan qopub bir-bir
başına yığışardı.»

Arxeoloq bu yerlərin
elə çoxdan əsiridi:
tapıb üzə çıxardıqı hər bir şəkil
elə bil öz əsəridi.

Hər qayanın başına o,
dolanıbdı on yol azı.

Ömrünün xoş çağı sanıb
burda keçən qışı-yazı.

Qaya-qaya, daş-daş açıb,
varaqlayıb bir dastanı.

Hamıdan çox o tanıyıb,
o tanıdıb Qobustanı...

«Qədim-qayım bir yurd kökü bu qayalar
necə olub unudulub?

Yoxsa onda gündüzlər də
gecə olub unudulub?

Yüzcilliklər buralardan
bəlke qara yeltək ötüb,
qayaüstü rəsmlərin
üstünü vaxt nəylə örtüb?

Bəlke

bura yolu düşən
ot-pencəri görüb elə?
Dağdağana baxıb keçib,
cır əncirdən dərib elə?
Qayaları gəndən qoyun,
daşları da quzu sanan
yaxın gəlib

qaya üstdə
arardımı pələng, aslan?
Söykənbdi çomağına,
heç tütək də çalmır çoban.
Qaya üstdə «keçi» görür,
amma saya almır çoban...»

Ceyran gəzib,

kor-peşiman geri döənən ovçular da
nə yaxşı ki

görməyiblər qayaüstü maralları,
hirs-hikkəylə
yoxsa nişan alardılar
tez, əlüstü maralları!..

«Su çəkəsən buralara,
şırıl-şırıl axıb gedə,
bu qayalar arasından
boz sükutu yığıb gedə.
Kəsilməyə şırıltısı,
kötük kökləri oyada.

Susuzluqdan perik düşmüş
hər ağac geri qayıda...
Marallar da su içməyə
qayadansa qopub gələ;
sərinləyə
dodaqları çat-çat olmuş qobu belə.
Şırlı-şırlı axdıqca su
birdən möcüzə baş verə –
ağacla, otlə bəhsəbəhs
daşın birisə göyərə!..»

Narahatdı Arxeoloq,
kimi tapıb qınamalı?
Axır vaxtlar
bu yanlara yaman tez-tez gəlib-gedir
üç-dörd iri panamalı.

Qara rəngli bir maşında
tozlu yolla dik aşirlar.
Qayaların arasında
xoflu-xoflu dolaşırlar.
Həm də ondan kölgə kimi
uzaq qaçır, gen gəzirlər.
Qayaları qaralayıb
tez şəhərə tələsirlər...

Yağan yağış yorğun düşüb
çalğısına ara verib.
Ayaq üstdə quruduqca
meydanını qara verib.
Qar yağır, qar,
itib-batır hər iz, cığır.
Göydən sanki min-min quşun

lələyi yox, başı yağır.
Qayaları qucaqlayıb
gizlətməkmi istəyir qar,
buraları yaman gözdən
hifz etməkmi istəyir qar?
Yağır, yağır, ara vermir,
qalandıqca qalanır qar.
Qobustana yağa-yağa
qar yanır, qar!

Bir göz Gündü göy üzündə,
bir göz də Ay.
Günün yarısı üstdə Gündü,
yarısı üstdə Ay.

Bu qayalar arasında Arxeoloq
özünə yer tapa bilmir.
Nəsə damıb ürəyinə,
son zamanlar buralardan qopa bilmir.

...Bir qaya üstdə öküz gördülər,
bir qaya üstdə pələng,
hər qaya altda gürzə...
Dayandılar
yaylı-oxlu ovçularla göz-gözə...

...Arxeoloq çox söz dedi,
guya göydə dənledilər.
Altdan-altdan qımışıb
candərdi dinlədilər.

Yoxsa o gedən getdilər,
yox, gedib yenə gəldilər.
Bəlkə gedib qayıdanda
imana-dinə gəldilər?!

“ Pələngə bax, marala bax,
bir qayanı parala, bax!
Yaylı-oxlu ovçu nədi,
yallı nədi, yelli nədi!
Bu daş-qaya lap daş-qaşdı,
yox, hələ bir xəzinədi!
Daşlıqlardı,
Qobustan yox, Daşistandı!
Biz nə desək, o qanundu,
vaxtında kim qandı, qandı!..»

Arxeoloq
bu adamı istehzayla süzüb gülür.

Amma birdən
gözlərindən iki damla göz yaşı yox,
od tökülür:
«Gözünüzü nə dikmisiz
bu daşlara, qayalara!
İndi qaya, daşmı düşsün
qazdığınız quyulara?..
Bu yerlərə gün ağlayın,
ağlayın, su çıxsın bura;
susuzluqdan perik düşmüş
ağacları yığsın bura.

Nə çətinmiş
buralara su çəkdirmək,
yol saldırmaq.

Yoxsa gəlib
bu daşlara, qayalara əl qaldırmaq?..”

Qımışırlar,
gedib yene
qayaların arasını dolaşırlar.
Tozanaqlı bir yel qopur,
tez maşına doluşurlar...

Özünü tək, tənha sanır
bu qayalar arasında qoca alim.
Gərək tezdən ora-bura qaça alim,
neçə-neçə qapı döyə,
dönə-dönə dediyini
bir də deyər...

Cumub,
birbaş yaylı-oxlu ovçuların
gəlib «ev»inə çıxıblar!

Qaya-qaya nişan alıb
daş ovuna çıxıblar!
Barmaq tuşladıqları
hər qaya hədəfləri.
Hazır kökə tapıblar,
nə kökəlib kefləri!
İş kəsilmiş dustaq kəsər
buraxılıb qabağa;
onlara birçə burda
yox bir qoruq-qadağa!
Nərildəyir buldozerlər,
qalxır-enir kranlar.
Cuşa gəlib: «Hörgümüzə
daş gərək!» hayqıranlar.
Şiri-nərə dönüb sanki
qaya parçalayırlar.
Daş leşini maşın-maşın
üst-üstə qalayırlar.

Əmrqulu robot nə çox
«dinozavr» bolluğunda.
Dayanmağa hazırdılar
buyruqların qulluğunda!

Çoxdan,

çoxdan,

lap çoxdan

qırılıb dinozavrlar!
Zamanıyla geri dönüb –
dirilib «dinozavr»lar!
Tırtılısı, xortumlusı,
qoşa-qoşa təkərlisi.
Başı üstə ağalısı,
əmrı altda nökerlisi...
«Bir qayaya, bir qaymaya
nə acıyın, nə ağrıyın,
baxmayın kola, ağaca,

qaya çapın,

daş doğrayın!..»

«Dinozavr»lar nərildəyir,
toz-torpaq göyə sovrulur.
Əmr verən, buyuran çox,
soran yox –

niyə sovrulur?

«Dinozavr»lar daş nədir,
yerindən qaya oynadır.
Tırtıldayır, nərildəyir,
çəkibən qıyya, oynadır...

Axşamacan çəkir gündə
vəhşiliyin qaya ovu;
alçaqlığı saray-saray
ucaldacaq guya ovu!..
Qobustanda qaya ovu,
Qobustanda daş qırğını!

«Dinozavr»lar

Böyükdaşa

dağ çəkdikcə dağıdıb bir qırağını...

Bəs nə,

qalib əsgərlərə

dam tikməyə daş gərəkdi!

Lap sonralar

nə yaxşı ki;

qurğuları

təməmindən çökəcəkdi!..

«...Hara getdim,

kimi gördüm

dad elədim: əl saxlayın,

buraların birçə qırıq daşına da

qıymaq olmaz,

qayasını cansız qaya,

daşını leş saymaq olmaz!..

Sadaladım:

İspaniyada Altamira,

Afrikada Oldovay var...

Varıb belə

açıq-gizlin

qəsdinə bir kimsə durar?..

Milyonlara «gəl-gəl» deyən

neçə muzey mağaranı saldım yada,

dedim:

amma Qobustanın misli yoxdu bu

dünyada.

Bura

min-min qaya üstə

çöküb qalmış bir ölkədi:

Yoğrulmamış, yapılmamış,

göydə tapılmış kökədi!..

Adam axı

bir düşünüb-daşınar da,
səhv eləməz.
Öz əliylə varlığını məhv eləməz...»

Çox dedim,
az eşitdilər.
Sonra bildim nə etdilər;
bir xaraba karxana da
açdılar bu karxanada!
Buldozerin dişlərində
qoç qayalar getdi bada...»

Arxeoloq
ora-bura qaça-qaça,
qapıları döyə-döyə:
«Bir dayanın,
əl saxlayın,
bir dünyanı dağıtmayın!» deyə-deyə...

●
Dəyirman öz işindəydi,
çax-çaxı baş ağrıdırdı.
Qobustanda çapaçapdı,
qorunmayan bir qoruqda qırhaqırdı...

Dişli çarxlar fırlanırdı
dayanmadan,
iti dişlər
daş-torpağı oya-oya,
didə-didə.
Böyükdaşın küreyindən
ürəyinə işləyirdi get-gedə...

Buldozer – «dinozavr»lar
qayaları yaralayıb yarırdı.
Xortum atıb,
lay-lay vaxtı
parça-parça qoparırdı...

Uzaq bir çağ mənzərəsi
gündə sanki göz-görəsi əriyirdi.
Polad dişlər
daş mamontun ürəyinə yeriirdi...

Böyükdaşda
İndi-pillə diş yerləri
sanki amfiteatrı;
bu vəhşəti görməyə gələnlərin
hamısını bircə-bircə tutardı...

Təbil daşı
birdən-birə
yoxsa yağış, dolu çaldı!
Əl uzadıb

hansı nəhəng,
hansı dəli-dolu çaldı?
Ah-naləsi göyə qalxdı,
elə bil ki, ilan çaldı Təbil daşı!
Yox, deyəsən
gerek vaxtı
çalan çaldı Təbil daşı!..
Silkələdi hər qayanı,
oyatdı hər yatan daşı.
Başılıvlu qıy çəkdikcə
yaylı-oxlu ovçuların
qopdu-qalxdı gur səsi də.
Qaya-qaya nərildədi aslanı da,
öküzü də,
daşlar altdan baş qaldırdı
əqrəbi də gürzəsi də...
Harayını eşidənlər
Qobustanın o çağından cumub gəldi.

Gələn, gələn
dayandıqca yan-yanaşı
çaldı, çaldı Təbil daşı.
Gələn gəldi,
gəlməyənın səsi gəldi!
Qayaların dövrəsində
səs sədləri yüksəldi!..
Uzun aylar, uzun illər
haray salan haray saldı,
qələm çalan qələm çaldı...

Kim çaldı, kim,
kimlər çaldı Təbil daşı?
Kımlər, kımlər oyatmışdı
mürgüləyən bir yaddaşı?

Kim çaldı, kim,
kimlər çaldı,
elə çaldı

o çağından bu çağında qopdu səsi?
Yığın-yığın lal dındırıb
quyu-quyu qulaqları tapdı səsi.
Yuxuda da yaxaladı,
diksındırdı o yoldaşı,
bu yaldaşı –
bəlkə biri peşmanlaya,
ətəyinlən
tökə daşı!..

Bir buyruqla
işə düşən dişli çarxlar
handan-hana yavaşıdı.

Bu,
ötən əsr Daş dövrünün
Dəmirlə Daş savaşıdı...

●
Aydın, Günün tanrı gözü
bu qayalar, daşlar üstde olmasaydı;
qədim, ulu rəssamların əlləri
kök atmasaydı,
çəkdiqləri möhür-möhür qalmasaydı
bu qayalar çapıldıqca çapılırdı,
daşındıqca daşınardı:
son qayanın axırına çıxmayınca
kəsilməzdi hey daşınan daşın ardı...
Buralarda oyaq ruhlar gəzməsəydi,
Təbil daşdan qopmasaydı bu qıyyalar,
«dinozavr» dişlərində
bircə-bircə didilərdi,
parça-parça ovulardı bu qayalar.
Azdan-mazdan damla-damla
dolmasaydı baş qafalar, boş qafalar
ötən əsrin daş dövründən

Qobustana

nə qalardı?

Dərin quyu mağaralar, kalafalar!

...Dişli çarxlar
handan-hana yavaşdı,
sonralar da dağlar çəkdi Qobustana –
yavaşdı.

●
Boz tozanaq çəkildikcə
var göründü, yox göründü.

Bir göz Aydı yuxarıda,
bir göz Gündü...

●
Kim çaldı, kim Təbil daşı,
kimlər çaldı?
Bəlkə elə him-cim ilə mimler çaldı?..

Kimlər gəlmir Qobustana,
Təbil daşı kimlər çalmır?
Kimlər gəlib
dünənini,
    bugününü
bu qayalar arasında yada salmır?
Gələn gəlib
    bir yol görüb,
hey dalbadal gəlib bura.
«Tiqris»inin sorağına
Tur Heyerdal gəlib bura.
Gedib, gedib, bir də gəlib,
bir də gəlmək istəyirmiş.
Təbil daşı bir də çalıb,
bəlkə gedib
sonra ölmək istəyirmiş?..

Təbil daşın sədasına,
Zaman hopmuş qayaların səcdəsinə
kimlər gəlmir!
Yapon gedir,
    ispan gəlir,
    firəng gəlir.
Oldovayı,
Laskonu gören gəlir...
Qayaları seyrə dalıb
heyrətini çalan olur.
Hansısa bir xiffətini,
həsretini çalan olur.

●
Kim çaldı, kim,
kimlər çaldı Təbil daşı?
Kimlər idi sədasından diksindikcə
ətəyindən
handan-hana tökən daşı?..

Bax,
    bu yoldaş
        Qobustanı
daşlıq görmək istəyirmiş:
«Yox, Qobustan hər qonağa
göziərimiz üstə yermiş!..»

●
Hamıdan çox Arxeoloq sevinirdi,
Qobustana çökən duman
    yan-yörədən dağılmışdı.

Uzun illər üzüldükcə
heyf, indi o yerlərdən
    əl-ayağı yığılmışdı...

●
Kim çaldı, kim,
kimlər çaldı Təbil daşı?
Nə bilirsən,
    bəlkə gözə görünməyən mimler çaldı?
Qobustanın Təbil daşı
bir yurdun yox,
    bir elin yox,
bu dünyanın Təbil daşı!
Ölkəsinə od vurulan,
qanı qara axıdılan,
torpağına dağ çəkilən,
    yurd-yuvası dağıdılan...
hər əlinə bir daş alsın,

gəlib,

gəlib,

gedib çalsın

həyəcan təbilitək

Qobustanda

Təbil daşı...

Bir göz Gündü göy üzündə,

bir göz Aydı.

Birdən kimsə,

hərdən göysə

Yer üzünə baxmasaydı?!

2007-08

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Qobustan (poema).....4

Kompüter icraçısı
Cəmilə Akifqızı

Çapçı **Zülfüyyə Əliqızı**
İstehsalat müdiri **Fəzilə Bəhlulqızı**

Texniki işçi **Nüşabə Ağaşəfiqızı**

Çapa verilib **27.12.2010**

Format **70 x 100 1/32**

Fiziki çap vərəqi **2,5**

Sayı **200**

*****

Ələkbər Salahzadə

(Ələkbər Baba oğlu Məmmədsalahov)

Qobustan

(poema)

Bakı-Şirvanəşr-2010

#P-266554

